

POSTAVY A JEJICH ZTVÁRNĚNÍ:

Petr Abélard	Radovan Burhan
Heloisa	Jana Křištoforyová
Guibert, Abélardův sluha	Petr Antoš
kanovník Fulbert	Josef Petrželka

Abélardovi žáci:

Superbus („Porfyrios“)	Katka Dvořáková
Minimus („Boethius“)	Vladimíra Regerová
Konstantius (Primitivus; „Vilém“)	Marta Zapletalová
Konstantius (Primitivus; „Roscellinus“)	Jiřina Mečkovská
Delirius	Jan Votava

Guest Stars:

Jaroslav Hroch
Radim Brázda

Kočovní filosofická divadelní společnost
při Katedře filosofie

Abélard a Heloise

DRAMATIZACE STŘEDOVĚKÉHO PŘÍBĚHU

Jan Váně
Josef Petrželka

Filozofická fakulta MU Brno,
11. května 2005

Abélard a Heloise bývají nazýváni „nejslavnější mileneckou dvojicí 12. století“. Jejich příběh podrobně známe z jejich vlastního vyličení — z Abélardovy „autobiografie“ *Historie mých utrpení* a ze čtyř dopisů. První napsala Heloise po přečtení *Historie*, která byla sepsána jako dopis příteli. Abélard jí odpověděl a dále si ještě vyměnili po jednom dopise. Tyto texty může čtenář najít v českém překladu pod názvem *Dopisy utrpení a lásky* (Odeon 1976, 2. vydání Vyšehrad 2003). Kromě toho se zachovaly jejich další dopisy, které se týkají náboženských a církevních záležitostí, avšak nepřinášejí informace o jejich osobním vztahu.

Z těchto zdrojů se nám příběh jeví takto: Abélard (1079–1142) se ve svých asi 37 letech zamiloval do sedmnáctileté neteře kanovníka Fulberta, který jej u sebe nechal bydlet. Na oplátku měl Abélard jeho neteř Heloisu (asi 1100–1162/3) doučovat. Jejich vztah ovšem brzy překročil rámec vztahu mezi učitelem a žačkou. Před Fulbertem svou lásku dlouho skrývali i díky tomu, že Fulbert ve své prostoduchosti svou neteř a svého „nájemníka“ vůbec nepodezíval. O to větší byla jeho zloba, když pravdu konečně odhalil.

Protože se Heloise narodil syn, rozhodl se Abélard vyřešit svízelnou situaci dohodou s Fulbertem: Abélard si Heloisu vezme, ale svazek musí být udržen v tajnosti, aby mu nebyly činěny překážky v jeho učitelském působení. Ovšem je třeba podotknout, že v té době klesal počet žáků na jeho přednáškách, protože Mistr Abélard trávil více času skádáním milostných písní než přípravou svých hodin.

Fulbert však dané slovo nedodržel, neboť se chtěl pochlubit svým známým, jakého má slavného zetě — Abélard v té době měl pověst jednoho z nejproslulejších evropských filosofů. Aby podezření vyvolané Fulbertovým prořeknutím odvrátil, přiměl Abélard Heloisu — ne proti její vůli, aby vstoupila do kláštera — nikoli však jako řádová sestra, takže zůstala jeho manželkou. Pro nezasvěcené však tato skutečnost měla být nezpochybnitelným důkazem toho, že řeči o Abélardově a Heloisině manželství jsou pouhou smyšlenkou.

Ale ani sám Fulbert nepochopil tento záměr a vyložil si to tak, že se Abélard chce Heloisu zbavit, jej samotného oklamat a vyvázat se

ze všech závazků. To jej rozzuřilo a vymyslel pomstu, kterou Abélard popisuje tak, že byl potrestán na té části těla, jíž se provinil.

Tím byly osudy Abélarda a Heloisu definitivně rozděleny, protože on už z pochopitelných důvodů nemohl mít zájem na dřívější formě vztahu. Oba vstoupili do kláštera a jejich další styk byl omezen na korespondenci. Tato korespondence byla Heloisou shromažďována a pravděpodobně její sbírka je podkladem textů, které dnes máme k dispozici.

Ovšem s výjimkou toho dopisu, z něž vychází naše interpretace. Opis tohoto listu byl objeven v pozůstalosti českého filosofa Karla Laiberga (viz *Slovník českých filosofů*). List máme k dispozici jen v českém překladu a zatím ani nevíme, jestli si jej Laiberg nechal přeložit z latinského originálu nebo jestli i on vycházel už ze staršího českého přepisu. Proto v této chvíli ještě nelze jednoznačně říci, zda je dopis skutečně pravý — zkoumání jeho pravosti probíhá. Nicméně údaje v něm obsažené jsou natolik zajímavé, že jsme se rozhodli je prezentovat i s tou výhradou, že prozatím — to je třeba zdůraznit — je nelze považovat za ověřené.

Z listu se dozvídáme, že jej Abélard napsal v roce 1141 nebo 1142 v klášteře v Cluny, kde — jak víme odjinud — krátce nato zemřel. List je adresován Heloise a je velmi pravděpodobné, že jej četla. Avšak ona jej určitě neuchovala — to Vám bude zcela jasné z obsahu listu. Laibergův opis — pokud je pravý — musí tedy mít svůj původ v nějakém Abélardově konceptu nebo opisu posledního listu. Ale vystopovat původ tohoto pramene bude úkol velmi obtížný.

My v naší hře předvedeme to, co je obsahem dopisu. I když zřejmě otřeseme Vašimi představami o romantické středověké lásce, snad Vám to vynahradíme tím, že Vám podkryjeme další kousek pravdy o vztazích mezi muži a ženami.

Přejeme Vám příjemný zážitek a snad i malé poučení.